

ผลการปฏิบัติการใช้โปรแกรมการเรียนรู้อิสลามเพื่อพัฒนาพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของ เยาวชนมุสลิมกลุ่มเสี่ยงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

รับบทความ : 9 มีนาคม 2563 ■ แก้ไขบทความ : 23 พฤศจิกายน 2563 ■ ตอบรับบทความ : 8 ธันวาคม 2563

*อีเมล ผู้เขียนหลัก: Dullpsu@gmail.com

อับดุลเลาะ เจ๊ะหลง¹

เกษตรชัย และหีม²

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบผลการปฏิบัติการใช้โปรแกรมการเรียนรู้อิสลามเพื่อพัฒนาพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของเยาวชนมุสลิมกลุ่มเสี่ยงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ก่อนและหลังการปฏิบัติการ กลุ่มปฏิบัติการเป็นเยาวชนมุสลิมกลุ่มเสี่ยงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ใช้เทคนิคการศึกษานำร่อง (Pilot Study) จำนวน 45 คน เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบประเมินวัดระดับพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของเยาวชนมุสลิมกลุ่มเสี่ยงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าการทดสอบที (t-test)

ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของเยาวชนมุสลิมกลุ่มเสี่ยงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้รวมทุกด้าน ก่อนและหลังเข้าโปรแกรมมีระดับพฤติกรรมตามวิถีอิสลามสูงกว่าก่อนเข้าโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01

คำสำคัญ : โปรแกรมการเรียนรู้อิสลาม พฤติกรรมตามวิถีอิสลาม เยาวชนมุสลิม

¹Ph.D. (พัฒนามนุษย์และสังคม), นักวิชาการอุดมศึกษา, คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

²Ph.D. (วิธีวิทยาการวิจัย), รองศาสตราจารย์, ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ อีเมล: kasetchai.la@psu.ac.th

The Effects of Use of Islamic Learning Program for Islamic Behavior Development among Muslim Risk Youth in Three Southern Border Provinces of Thailand

Received: March 9, 2020; ■ Revised: November 23, 2020; ■ Accepted: December 8, 2020

*Author Email: Dullpsu@gmail.com

Abdullah Chelong¹

Kasetchai Leaheem²

Abstract

The objective of this action research was to compare the results of the actions using Islamic learning program to develop Islamic behavior of Muslim risk youth in the three southern border provinces before and after the operation. Action groups are 45 Muslim risk youth in three Southern border provinces using pilot study techniques. Data were collected from the Islamic Behavior Assessment Test (IBAT) of Muslim risk youth in three southern border provinces. The data were analyzed using mean, standard deviation, and t-test.

The results revealed that comparison of Islamic behavior of Muslim risk youth in three Southern border provinces in all aspects had higher level of behavior in accordance with Islamic ways after program participation with statistical significance at the level of .01.

Keywords: Islamic Learning Program Islamic Behavior Muslim Youth

¹ Ph.D. (Human and Social Development), Educator, Faculty of Science and Technology, Prince of Songkla University, Pattani Campus, Thailand.

² Ph.D. (Research Methodology), Assoc. Prof., Department of Educational Foundation, Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University, Hatyai Campus, Thailand. Email: kasetchai.la@psu.ac.th

บทนำ

“มุสลิม” คือบุคคลที่ยอมรับนับถือศาสนาอิสลาม ซึ่งเป็นศาสนาที่อัลลอฮ์ ﷻ พระผู้เป็นเจ้าได้ประทานลงมาให้แก่ท่านนบีมุหัมมัด ﷺ เพื่อนำมาสั่งสอนชี้นำแก่มุสยิให้อยึดมั่นและถือปฏิบัติในการดำเนินชีวิตอย่างเคร่งครัด บนวิถียุทธตามวิถีคิดที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ โดยมีพระมหาคัมภีร์อัลกุรอานเป็นแก่นศาสนาสำคัญในการดำรงชีพ ในคัมภีร์อัลกุรอานได้เชิญชวนมุสลิมเผยแพร่และปกป้องศาสนาตามความสามารถของตนเอง ดังที่ระบุไว้ว่า “และจงให้มีจากพวกเจ้า ซึ่งประชาชาติกลุ่มหนึ่งทำหน้าที่เรียกร้องผู้คนไปสู่ความดี และใช้ในการกระทำคุณธรรม และห้ามจากสิ่งต้องห้าม และพวกเหล่านั้นเป็นสิ่งที่สมหวังโดยแท้จริง” (อาลิอิมรอน : 104) “และจงเรียกร้องไปสู่แนวทางแห่งองค์อภิบาลของเจ้าด้วยวิถียุทธ และคำตักเตือนที่ดี และจงตอบโต้พวกเขาโดยใช้หลักการที่ดี แท้จริงองค์อภิบาลเจ้าทรงรับรู้ในบุคคลที่หลงไหลไปจากแนวทางของพระองค์และพระองค์ทรงรอบรู้อย่างในมวลผู้ได้รับการชี้นำทั้งหลาย” (อันฮลิ : 125) “และพระองค์ทรงประทานวิถียุทธแก่บุคคลที่พระองค์ทรงประสงค์และใครก็ตามที่ถูกประทานวิถียุทธแน่นอนเขาย่อมได้รับความดีงาม” (อัลบาเกาะเราะห์ : 269) จากโองการข้างต้นชี้ให้เห็นว่า บรรดาผู้ศรัทธา (มุสลิม) ที่ตระหนักถึงการมีอยู่จริงของพระเจ้าของเขาโดยการรักษาไว้ซึ่งคุณงามความดี และเชื่อเชิญมนุษย์ประกอบคุณงามความดีเขาจะได้รับการคุ้มครอง ในขณะที่ศาสนทูตนบีมุหัมมัด ﷺ ได้กล่าวถึงเกี่ยวกับคุณค่าและผู้นำมนุษย์อยู่ในความรอบรู้และประกอบคุณงามความดีว่า “ผู้ใดมุ่งเข้าหาสู่หนทางการศึกษาหาความรู้ อัลลอฮ์จะเปิดทางสะดวกให้แก่เขาสู่สวรรค์ แท้จริงผู้มีความรู้ นั้นเป็นผู้อยู่บนพากฟ้าและอยู่บนหน้าแผ่นดิน” (อัลฮาดีษ : อะบูตะฮะดีษและติรมิซีย)

ในขณะที่สถานการณ์ความผันผวนที่เกิดขึ้นรอบโลกที่นักคิด นักเขียน ปัญญาชน ตลอดจนคนที่สนใจปัญหาของโลกมนุษย์จำนวนมากมาย ไม่ค่อยมีความภาคภูมิใจในอารยธรรมของตนเหมือนคนยุคก่อน แต่ตรงกันข้ามกลับแสดงความผิดหวัง ไม่พอใจ และหันติเตียนอารยธรรมของตน และนั่นคือความผิดพลาดร้ายแรงของอารยธรรมของคนปัจจุบัน สภาพจิตและแนวคิดที่ถูกครอบงำโดยชาติตะวันตกผ่านอุดมคติแห่งความก้าวหน้า (พระพรหมคุณาภรณ์, 2549) จนกระทั่งปลายศตวรรษที่ 17 การมีความรู้ทางวิทยาศาสตร์เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ และเทคโนโลยีก้าวหน้ายิ่งขึ้นอย่างต่อเนื่อง ขยายแดนอำนาจกว้างใหญ่ มีสิ่งประดิษฐ์ เครื่องมือใช้ที่ใหญ่โต ต่างปลื้มปิติกับภาพแห่งความก้าวหน้า พร้อมทั้งความฝันถึงอนาคตที่ความก้าวหน้าจะบันดาลให้เกิดขึ้น แต่ยกเว้นอันไม่เป็นไปตามกฎแห่งความก้าวหน้าในกิจการของมนุษย์ (Adler, 1988) ในทำนองเดียวกัน อารยธรรมความก้าวหน้าที่ไม่ให้ความสำคัญถึงจิตวิญญาณความเป็นมนุษย์ดังกล่าวส่งผลต่อการดำรงตนของมนุษย์เท่าที่ควร โดยเฉพาะมุสลิมที่มีอารยธรรมและเอกลักษณ์เฉพาะในการดำรงชีวิต ในขณะเดียวกันชุมชนมุสลิมยังไม่มีเครื่องมือมาตรฐานที่ใช้ในการจัดกิจกรรม และประเมินพฤติกรรมตามวิถีอิสลามแก่เยาวชนมุสลิมอย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรม แสดงให้เห็นว่าการดำเนินการส่งเสริมพฤติกรรมตามวิถีอิสลามแก่เยาวชนมุสลิม นั้น ยังขาดระบบและวิธีการที่เป็นหลักวิชาการ ซึ่งกระบวนการขับเคลื่อนการส่งเสริมพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของเยาวชนมุสลิม นั้น ต้องมีรูปแบบและขั้นตอนอย่างชัดเจน มีวิธีการ มีกิจกรรม และเครื่องมือที่สามารถปฏิบัติได้โดยผู้นำมุสลิมและผู้ที่เกี่ยวข้อง เป็นบุคคลหลักในการดำเนินงาน และประสานงานความร่วมมือกับผู้ที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ อย่างใกล้ชิด (เกษตรชัย และหิม, 2560) ซึ่งกระบวนการขับเคลื่อนการส่งเสริมพฤติกรรมตามวิถีอิสลามแก่

เยาวชนมุสลิมดังกล่าวนั้น ยังสอดคล้องกับแนวทางการปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อปฏิรูปสังคมไทยกล่าวคือ การที่จะพาประเทศไปสู่สังคมที่มีคุณธรรมนั้น ชุมชนเองนั้นต้องสร้างความชื่นชมในความดีความงามและความจริง มีกระบวนการพัฒนาคุณธรรมอย่างเป็นระบบขั้นตอนจะนำไปสู่สังคมที่มีคุณธรรม ซึ่งสังคมที่มีคุณธรรมเหมือนเป็นเกราะกำบัง มีธรรมะก็เหมือนมีเกราะกำบังตัวเองไม่ให้ถูกทำร้ายได้ (วรากรณ์ สามโกเศศ, 2558)

โปรแกรมการเรียนรู้อิสลามเพื่อพัฒนาพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของเยาวชนมุสลิมกลุ่มเสี่ยงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นอีกหนึ่งกระบวนการพัฒนาคุณธรรมอย่างเป็นระบบขั้นตอนที่ถูกพัฒนาขึ้นจากผู้วิจัย ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเยาวชนมุสลิมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้มีพฤติกรรมที่สอดคล้องกับวิถีอิสลาม มีพระมหาคัมภีร์อัลกุรอานและวจนะของท่านศาสดามุฮัมมัด ﷺ อัลฮาดิษ เป็นฐานของการเรียนรู้ โดยนำหลักอัลอะกิดะฮ์ (หลักจริยธรรม) หลักอิบาดียะฮ์ (หลักปฏิบัติ) หลักซาริอะฮ์ (ธรรมบัญญัติอิสลาม) หลักอาเกะดียะฮ์ (หลักเชื่อมั่นศรัทธา) หลักอิซฮาน (หลักความดี) มาเป็นแนวทางในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้และพัฒนาหลักสูตรข้างต้น ประกอบด้วย 5 กิจกรรม คือ 1) กิจกรรมบรูมบหและความคุ้นเคย 2) กิจกรรมมาทบทวนพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ในตัวตน 3) กิจกรรมอิสลามกับพื้นฐานชีวิตที่ควรมี 4) กิจกรรมส่งเสริมการละหมาดเสาหลักของมุสลิม และ 5) กิจกรรมเรียนรู้กิจวัตรตามแบบสุนนะห์ของท่านศาสดา บทความวิจัยฉบับนี้จึงนำเสนอผลการปฏิบัติการใช้โปรแกรมการเรียนรู้อิสลามเพื่อพัฒนาพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของเยาวชนมุสลิมกลุ่มเสี่ยงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสำเร็จในการนำไปใช้เพื่อการพัฒนามนุษย์และสังคมประกอบบริบทพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และหวังเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนามนุษย์และสังคมในวงกว้างต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อเปรียบเทียบผลการปฏิบัติการใช้โปรแกรมการเรียนรู้อิสลามเพื่อพัฒนาพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของเยาวชนมุสลิมกลุ่มเสี่ยงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ก่อนและหลังการปฏิบัติการ

วิธีการศึกษา

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยใช้โปรแกรมค่ายอบรมการเรียนรู้อิสลามที่มีผลต่อพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของเยาวชนมุสลิมกลุ่มเสี่ยงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ถูกพัฒนาขึ้นและตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ และนำมาใช้เทคนิคการศึกษานำร่อง (Pilot Study) กับกลุ่มเยาวชนมุสลิมกลุ่มเสี่ยงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยมีรายละเอียดเนื้อหา ดังนี้

1. กลุ่มปฏิบัติการ

เป็นเยาวชนมุสลิมกลุ่มเสี่ยงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีพฤติกรรมที่ไม่สอดคล้องตามวิถีอิสลาม มีอายุระหว่าง 15-25 ปี ที่มีพฤติกรรมไม่สอดคล้องตามวิถีอิสลามในด้านการปฏิบัติศาสนกิจ เช่น ไม่ละหมาด ไม่ถือศีลอด ไม่ศึกษาอัลกุรอาน ดิยาเสฟติด โดยการคัดเลือกกลุ่มปฏิบัติการโดยการประสานงานสัมภาษณ์กับผู้นำศาสนา ผู้ใหญ่บ้าน ครูในชุมชน ผู้นำเยาวชน เพื่อนำกลุ่มปฏิบัติการมาดำเนินการเข้าโปรแกรมอบรมการเรียนรู้อิสลามที่มีผลต่อพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของเยาวชนมุสลิมกลุ่มเสี่ยงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย

1.1 เยาวชนมุสลิมชุมชนอัลรอฟิอ (นามสมมติ) จังหวัดยะลา จำนวน 15 คน

1.2 เยาวชนมุสลิมชุมชนอัลคอบีร์ (นามสมมติ) จังหวัดนราธิวาส จำนวน 15 คน

1.3 เยาวชนมุสลิมชุมชนอัลญาลิล (นามสมมติ) จังหวัดปัตตานี จำนวน 15 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการปฏิบัติการและที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ประกอบด้วย

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการปฏิบัติการ คือ โปรแกรมค่ายอบรมการเรียนรู้อิสลามที่มีผลต่อพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของเยาวชนมุสลิมกลุ่มเสี่ยงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย 5 กิจกรรม คือ 1) กิจกรรมปฐมบทและความคุ้นเคย 2) กิจกรรมมาทบทวนพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ในตัวตน 3) กิจกรรมอิสลามกับพื้นฐานชีวิตที่ควรมี 4) กิจกรรมส่งเสริมการละหมาดเสาหลักของมุสลิม 5) กิจกรรมเรียนรู้กวีตรตามแบบสุนนะห์ของท่านศาสดา ที่ถูกพัฒนาขึ้นจากระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ รวบรวมข้อมูลจากการสังเคราะห์เอกสาร บทบัญญัติในคัมภีร์อัลกุรอาน วรรณกรรมอิสลาม ตั้บทวจนะของท่านศาสดามุฮัมมัด (อัลฮาดิษ) และวิธีการสนทนากลุ่มกับผู้ให้ข้อมูลในประเด็นที่เฉพาะเจาะจง โดยมีผู้ดำเนินการสนทนาเป็นผู้คอยจุดประเด็นในการสนทนา เพื่อชักจูงให้การสนทนากลุ่มเกิดแนวคิด และแสดงประเด็นหรือแนวทางการสนทนาอย่างละเอียดลึกซึ้ง กำหนดผู้ให้ข้อมูลหลักเป็น 3 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มผู้นำเยาวชนมุสลิม จำนวน 5 คน 2) กลุ่มนักวิชาการ จำนวน 5 คน 3) กลุ่มผู้นำศาสนาอิสลาม จำนวน 5 คน ดำเนินการสนทนากลุ่มในวันที่ 7 ตุลาคม 2560 ณ อุทยานการเรียนรู้ยะลา จังหวัดยะลา ทำการวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย คือ สร้างข้อสรุปจากสิ่งที่ปรากฏขึ้นจากการสังเคราะห์เอกสาร และการสนทนากลุ่ม นำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบรายงานเชิงพรรณนาวิเคราะห์ นำไปตรวจสอบรูปแบบ ความถูกต้อง องค์ประกอบของกิจกรรม ความเป็นไปได้ ประโยชน์และยืนยันความเหมาะสมของโปรแกรมการเรียนรู้อิสลามที่มีผลต่อพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของเยาวชนมุสลิมกลุ่มเสี่ยงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยใช้เทคนิคการสนทนากลุ่มจากผู้เชี่ยวชาญด้านอิสลามศึกษา จำนวน 3 คน

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบประเมินวัดระดับพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของเยาวชนมุสลิมกลุ่มเสี่ยงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญด้านอิสลามศึกษาจำนวน 3 คน และตรวจสอบโดยการสังเคราะห์เนื้อหาให้สอดคล้องกับขอบเขตในการศึกษาตามขั้นตอนของการเรียนรู้อิสลาม หลังจากนั้นนำมาวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้อง พบว่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 และนำแบบวัดพฤติกรรมไปทดลองใช้เพื่อหาความเชื่อมั่นจากกลุ่มเป้าหมายต่างกัน จำนวน 30 คน แล้วนำมาวิเคราะห์หาความเชื่อมั่นโดยใช้วิธีการวัดความสอดคล้องภายในของครอนบาค ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .972

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 นำแบบประเมินวัดระดับพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของเยาวชนมุสลิมกลุ่มเสี่ยงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ชุดก่อนเข้าอบรมไปทดสอบวัดระดับพฤติกรรมกับกลุ่มปฏิบัติการก่อนดำเนินการอบรม แล้วเก็บรวบรวมผลการทดสอบวัดระดับพฤติกรรมไว้เพื่อนำไปวิเคราะห์

3.2 ดำเนินการปฏิบัติการอบรมตามโปรแกรมค่ายอบรมการเรียนรู้อิสลามที่มีผลต่อพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของเยาวชนมุสลิมกลุ่มเสี่ยงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

3.3 เมื่อดำเนินการปฏิบัติการอบรมตามโปรแกรมค่ายอบรมการเรียนรู้อิสลามที่มีผลต่อพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของเยาวชนมุสลิมกลุ่มเสี่ยงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้เรียบร้อยแล้ว จึงทดสอบวัดระดับพฤติกรรมโดยใช้แบบประเมินวัดระดับพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของเยาวชนมุสลิมกลุ่มเสี่ยงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้อีกครั้ง

3.4 นำแบบประเมินวัดระดับพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของเยาวชนมุสลิมกลุ่มเสี่ยงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้มาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ส่วน

เบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบที่กรณีกลุ่ม
ตัวอย่างไม่เป็นอิสระต่อกัน

การพิทักษ์สิทธิกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

การดำเนินงานวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการเสนอ
ศูนย์จริยธรรมการวิจัยในมนุษย์สาขาสังคมศาสตร์และ
พฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เพื่อ
ขอรับการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ โดย
คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ รหัส
โครงการที่ 2017 PSU – St -007 รหัสหนังสือรับรอง
PSU IRB –PSU –St 007 โดยมีวิธีปฏิบัติที่ใช้ในการ
วิจัยเพื่อปกป้องความลับของ อาสาสมัคร หรือชุมชน
ดังนี้

1. ผู้วิจัยแนะนำตัวเอง อธิบายวัตถุประสงค์
รวมทั้งขั้นตอน และรายละเอียดในการเก็บรวบรวม
ข้อมูล โดยการสัมภาษณ์และขออนุญาตบันทึกเทปไว้
เพื่อความถูกต้องในการบันทึกข้อมูลและให้ผู้ให้ข้อมูล
ลงลายชื่อให้อยินยอมด้วยทุกคนเป็นหลักฐาน

2. อธิบายให้ทราบว่าผู้ให้ข้อมูลมีสิทธิในการ
ตัดสินใจเข้าร่วมการวิจัยหรือไม่ก็ได้ และถ้าหาก
ตัดสินใจเข้าร่วมการวิจัยสามารถออกจากกรวิจัยได้
ตลอดเวลา โดยไม่มีผลต่อผู้ให้ข้อมูลแต่อย่างใด

3. เมื่อผู้ให้ข้อมูลสมัครใจเข้าร่วมการวิจัย
ผู้วิจัยจึงเก็บข้อมูล

4. ตลอดการวิจัยผู้ให้ข้อมูลสามารถซักถาม
ข้อมูลเกี่ยวกับการทำวิจัยครั้งนี้ได้

5. ในระหว่างการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลมีสิทธิ
ที่จะปกปิดข้อมูลที่ไม่ต้องการเปิดเผย

6. ขณะที่สัมภาษณ์หากผู้ให้ข้อมูลเกิดการ
เปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ เช่น สะเทือนใจ คับข้องใจจน

ไม่สามารถพูดคุยต่อไปได้ ผู้วิจัยยุติการสนทนาและอยู่
เป็นเพื่อน ให้กำลังใจ โดยการสัมผัสจับมือผู้ให้ข้อมูล
โอบไหล่ด้วยความสวัสดี และรอนจนกว่าผู้ให้ข้อมูล
พร้อมที่จะพูดคุยต่อ ถ้าผู้ให้ข้อมูลไม่พร้อมหรือ
ประสงค์ที่จะยุติการสนทนา ผู้วิจัยจะยุติการสนทนา
และสอบถามผู้ให้ข้อมูลเพื่อเลือกเวลานัดหมายในครั้ง
ต่อไป

7. ผู้ให้ข้อมูลมีสิทธิ ที่จะรับรู้ข้อมูลตลอดจน
สามารถตรวจสอบข้อมูล ของตัวเองได้จากการเก็บ
รวบรวมข้อมูลของผู้วิจัย

8. ในการนำเสนอข้อมูล และเขียนรายงาน
การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้นามสมมติเพื่อเป็นการรักษา
ความลับของผู้ให้ข้อมูล และนำเสนอในภาพรวมโดยไม่
เฉพาะเจาะจงผู้ใด

9. ตลอดระยะเวลาในการวิจัย ผู้วิจัยจะมีการ
อัดเทปเฉพาะเสียง และถ่ายรูปในระหว่างกรวิจัย
ทั้งนี้ผู้วิจัยจะนำไปเผยแพร่เฉพาะบางส่วนของที่ก่อให้เกิด
ประโยชน์ต่อสังคมเท่านั้น

10. ผู้เข้าร่วมวิจัยได้ดำเนินการแสดงความ
ยินยอมของผู้เข้าร่วมโครงการวิจัยโดยการเขียนหนังสือ
แสดงความยินยอมของผู้เข้าร่วมโครงการวิจัยและยินดี
ให้ความร่วมมือในฐานะผู้เข้าร่วมโครงการวิจัยด้วย
ความสมัครใจ และมีสิทธิจะถอนตัวจากการศึกษาได้
โดยตลอดเวลา

ผลการศึกษา

ผลการปฏิบัติการใช้โปรแกรมการเรียนรู้
อิสลามมีผลต่อพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของเยาวชน
มุสลิมกลุ่มเสี่ยงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้
ผู้วิจัยนำเสนอ ดังนี้

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบพฤติกรรมตามวิถีอิสลามรวมทุกด้าน ก่อนและหลังเข้าโปรแกรมค่ายอบรมการเรียนรู้
อิสลาม

ประเมินราย ด้าน	ก่อนอบรม			หลังอบรม			t-value	Sig. (2- tailed)
	Mean	S.D.	ระดับ	Mean	S.D.	ระดับ		
การรับรู้	2.87	.227	ปานกลาง	4.85	.144	มากที่สุด	-55.926	.000
ทัศนคติ	2.96	.224	ปานกลาง	4.65	.220	มากที่สุด	-39.060	.000
พฤติกรรม	2.62	.384	ปานกลาง	4.84	.161	มากที่สุด	-36.150	.000
รวมด้าน	2.82	.191	ปานกลาง	4.78	.109	มากที่สุด	-35.353	.000

**p < .01, N =45

จากตารางพบว่า พฤติกรรมตามวิถีอิสลามของผู้เข้าโปรแกรม มีคะแนนก่อนอบรมด้านการรับรู้อยู่ในระดับปานกลาง เฉลี่ยเท่ากับ 2.87 คะแนน และมีคะแนน หลังเข้าโปรแกรมในระดับมากที่สุด เฉลี่ยเท่ากับ 4.85 คะแนน เมื่อเปรียบเทียบระหว่างระดับพฤติกรรมตามวิถีอิสลามด้านการรับรู้ พบว่า พฤติกรรมตามวิถีอิสลามด้านการรับรู้หลังเข้าโปรแกรม อบรมอยู่ในระดับมากที่สุด สูงกว่าก่อนเข้าอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนระดับพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของผู้เข้าโปรแกรมมีคะแนนก่อนอบรมด้านทัศนคติอยู่ในระดับปานกลาง เฉลี่ยเท่ากับ 2.96 และมีคะแนน หลังเข้าโปรแกรมในระดับมากที่สุด เฉลี่ยเท่ากับ 4.65 คะแนน เมื่อเปรียบเทียบระหว่างระดับพฤติกรรมตามวิถีอิสลามด้านทัศนคติทั้งสอง พบว่า ระดับพฤติกรรมตามวิถีอิสลามด้านทัศนคติหลังเข้าโปรแกรมอยู่ในระดับมากที่สุด สูงกว่าก่อนเข้าโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วน

ระดับพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของผู้เข้าโปรแกรมมีคะแนนก่อนเข้าโปรแกรมด้านพฤติกรรมอยู่ในระดับปานกลาง เฉลี่ยเท่ากับ 2.62 คะแนน และมีคะแนน หลังเข้าโปรแกรมในระดับมากที่สุด เฉลี่ยเท่ากับ 4.85 คะแนน เมื่อเปรียบเทียบระหว่างระดับพฤติกรรมตามวิถีอิสลามด้านพฤติกรรมทั้งสอง พบว่า ระดับพฤติกรรมตามวิถีอิสลามด้านพฤติกรรมหลังเข้าโปรแกรมอยู่ในระดับมากที่สุด สูงกว่าก่อนเข้าโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนระดับพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของผู้เข้าโปรแกรมโดยรวม มีคะแนน ก่อนอบรม เฉลี่ยเท่ากับ 2.82 คะแนน และมีคะแนนหลังเข้าโปรแกรมเฉลี่ยเท่ากับ 4.78 คะแนน เมื่อเปรียบเทียบระหว่างระดับพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของผู้เข้าโปรแกรมโดยรวมทั้งสอง พบว่า ระดับพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของผู้เข้าโปรแกรมหลังเข้าโปรแกรมสูงกว่าก่อนเข้าโปรแกรม

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของเยาวชนมุสลิมกลุ่มเสี่ยงของกลุ่มทดลองจากจังหวัดนราธิวาส ก่อนและหลังเข้าโปรแกรมค่ายอบรมการเรียนรู้อิสลาม

ประเมินราย ด้าน	ก่อนอบรม			หลังอบรม			t-value	Sig. (2- tailed)
	Mean	S.D.	ระดับ	Mean	S.D.	ระดับ		
การรับรู้	2.87	.140	ปานกลาง	4.87	.140	มากที่สุด	-37.977	.000
ทัศนคติ	2.84	.215	ปานกลาง	4.46	.215	มากที่สุด	-21.070	.000
พฤติกรรม	2.41	.375	ปานกลาง	4.77	.172	มากที่สุด	-21.605	.000

ประเมินราย ด้าน	ก่อนอบรม			หลังอบรม			t-value	Sig. (2- tailed)
	Mean	S.D.	ระดับ	Mean	S.D.	ระดับ		
รวมด้าน	2.71	.195	ปานกลาง	4.70	.085	มากที่สุด	-30.117	.000

**p < .01

จากตารางพบว่า พฤติกรรมตามวิถีอิสลามของผู้เข้าโปรแกรมค่ายอบรมมีคะแนนก่อนอบรมด้านการรับรู้ในระดับปานกลาง เฉลี่ยเท่ากับ 2.87 คะแนน และมีคะแนน หลังเข้าโปรแกรมอบรมในระดับมากที่สุด เฉลี่ยเท่ากับ 4.87 คะแนน เมื่อเปรียบเทียบระหว่างระดับพฤติกรรมตามวิถีอิสลามด้านการรับรู้ทั้งสอง พบว่า พฤติกรรมตามวิถีอิสลามด้านการรับรู้หลังเข้าโปรแกรมอบรมอยู่ในระดับมากที่สุด สูงกว่าก่อนเข้าอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนระดับพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของผู้เข้าโปรแกรมค่ายอบรมมีคะแนนก่อนอบรมด้านทัศนคติอยู่ในระดับปานกลาง เฉลี่ยเท่ากับ 2.84 และมีคะแนน หลังเข้าโปรแกรมอบรมในระดับมากที่สุด เฉลี่ยเท่ากับ 4.46 คะแนน เมื่อเปรียบเทียบระหว่างระดับพฤติกรรมตามวิถีอิสลามด้านทัศนคติทั้งสอง พบว่า ระดับพฤติกรรมตามวิถีอิสลามด้านทัศนคติหลังเข้าโปรแกรมอบรมอยู่ในระดับมากที่สุด สูงกว่าก่อนเข้าอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนระดับพฤติกรรม

ตามวิถีอิสลามของผู้เข้าโปรแกรมค่ายอบรมมีคะแนนก่อนอบรมด้านพฤติกรรมอยู่ในระดับปานกลาง เฉลี่ยเท่ากับ 2.41 คะแนน และมีคะแนน หลังเข้าโปรแกรมอบรมในระดับมากที่สุด เฉลี่ยเท่ากับ 4.77 คะแนน เมื่อเปรียบเทียบระหว่างระดับพฤติกรรมตามวิถีอิสลามด้านพฤติกรรมทั้งสอง พบว่า ระดับพฤติกรรมตามวิถีอิสลามด้านพฤติกรรมหลังเข้าโปรแกรมอบรมอยู่ในระดับมากที่สุด สูงกว่าก่อนเข้าอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนระดับพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของผู้เข้าโปรแกรมการอบรมโดยรวม มีคะแนนก่อนอบรม เฉลี่ยเท่ากับ 2.71 คะแนน และมีคะแนน หลังอบรม เฉลี่ยเท่ากับ 4.70 คะแนน เมื่อเปรียบเทียบระหว่างระดับพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของผู้เข้าโปรแกรมการอบรมโดยรวมทั้งสอง พบว่า ระดับพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของผู้เข้าโปรแกรมการอบรมหลังเข้าอบรม สูงกว่าก่อนเข้าอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของเยาวชนมุสลิมกลุ่มเสี่ยงของกลุ่มทดลองจากจังหวัดปัตตานี ก่อนและหลังเข้าโปรแกรมค่ายอบรมการเรียนรู้อิสลาม

ประเมินราย ด้าน	ก่อนอบรม			หลังอบรม			t-value	Sig. (2- tailed)
	Mean	S.D.	ระดับ	Mean	S.D.	ระดับ		
การรับรู้	2.96	.339	ปานกลาง	4.92	.094	มากที่สุด	-24.627	.000
ทัศนคติ	3.10	.227	ปานกลาง	4.65	.140	มากที่สุด	-24.089	.000
พฤติกรรม	2.50	.365	ปานกลาง	4.87	.126	มากที่สุด	-23.138	.000
รวมด้าน	2.86	.224	ปานกลาง	4.81	.079	มากที่สุด	-35.353	.000

**p < .01

จากตารางพบว่า พฤติกรรมตามวิถีอิสลามของผู้เข้าโปรแกรมค่ายอบรมมีคะแนนก่อนอบรมด้านการรับรู้อยู่ในระดับปานกลาง เฉลี่ยเท่ากับ 2.96 คะแนน และมีคะแนน หลังเข้าโปรแกรมอบรมในระดับมากที่สุด เฉลี่ยเท่ากับ 4.92 คะแนน เมื่อเปรียบเทียบระหว่างระดับพฤติกรรมตามวิถีอิสลามด้านการรับรู้ทั้งสอง พบว่า พฤติกรรมตามวิถีอิสลามด้านการรับรู้หลังเข้าโปรแกรมอบรมอยู่ในระดับมากที่สุด สูงกว่าก่อนเข้าอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนระดับพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของผู้เข้าโปรแกรมค่ายอบรมมีคะแนนก่อนอบรมด้านทัศนคติอยู่ในระดับปานกลาง เฉลี่ยเท่ากับ 3.10 และมีคะแนน หลังเข้าโปรแกรมอบรมในระดับมากที่สุด เฉลี่ยเท่ากับ 4.65 คะแนน เมื่อเปรียบเทียบระหว่างระดับพฤติกรรมตามวิถีอิสลามด้านทัศนคติทั้งสอง พบว่า ระดับพฤติกรรมตามวิถีอิสลามด้านทัศนคติหลังเข้าโปรแกรมอบรมอยู่ในระดับมากที่สุด สูงกว่าก่อนเข้าอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนระดับพฤติกรรม

ตามวิถีอิสลามของผู้เข้าโปรแกรมค่ายอบรมมีคะแนนก่อนอบรมด้านพฤติกรรมอยู่ในระดับปานกลาง เฉลี่ยเท่ากับ 2.50 คะแนน และมีคะแนน หลังเข้าโปรแกรมอบรมในระดับมากที่สุด เฉลี่ยเท่ากับ 4.87 คะแนน เมื่อเปรียบเทียบระหว่างระดับพฤติกรรมตามวิถีอิสลามด้านพฤติกรรมทั้งสอง พบว่า ระดับพฤติกรรมตามวิถีอิสลามด้านพฤติกรรมหลังเข้าโปรแกรมอบรมอยู่ในระดับมากที่สุด สูงกว่าก่อนเข้าอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนระดับพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของผู้เข้าโปรแกรมการอบรมโดยรวม มีคะแนนก่อนอบรม เฉลี่ยเท่ากับ 2.86 คะแนน และมีคะแนน หลังอบรม เฉลี่ยเท่ากับ 4.81 คะแนน เมื่อเปรียบเทียบระหว่างระดับพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของผู้เข้าโปรแกรมการอบรมโดยรวมทั้งสอง พบว่า ระดับพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของผู้เข้าโปรแกรมการอบรมหลังเข้าอบรม สูงกว่าก่อนเข้าอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตารางที่ 4 การเปรียบเทียบพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของเยาวชนมุสลิมกลุ่มเสี่ยงของกลุ่มทดลองจากจังหวัดยะลา ก่อนและหลังเข้าโปรแกรมค่ายอบรมการเรียนรู้อิสลาม

ประเมินรายด้าน	ก่อนอบรม			หลังอบรม			t-value	Sig. (2-tailed)
	Mean	S.D.	ระดับ	Mean	S.D.	ระดับ		
การรับรู้	2.78	.102	ปานกลาง	4.73	.147	มากที่สุด	-39.284	.000
ทัศนคติ	2.93	.149	ปานกลาง	4.82	.172	มากที่สุด	-35.051	.000
พฤติกรรม	2.94	.134	ปานกลาง	4.87	.212	มากที่สุด	-31.042	.000
รวมด้าน	2.89	.077	ปานกลาง	4.81	.118	มากที่สุด	-57.619	.000

**p < .01

จากตารางพบว่า พฤติกรรมตามวิถีอิสลามของผู้เข้าโปรแกรมค่ายอบรมมีคะแนนก่อนอบรมด้านการรับรู้อยู่ในระดับปานกลาง เฉลี่ยเท่ากับ 2.78 คะแนน และมีคะแนน หลังเข้าโปรแกรมอบรมในระดับมากที่สุด เฉลี่ยเท่ากับ 4.73 คะแนน เมื่อเปรียบเทียบ

ระหว่างระดับพฤติกรรมตามวิถีอิสลามด้านการรับรู้ทั้งสอง พบว่า พฤติกรรมตามวิถีอิสลามด้านการรับรู้หลังเข้าโปรแกรมอบรมอยู่ในระดับมากที่สุด สูงกว่าก่อนเข้าอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนระดับพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของผู้เข้าโปรแกรมค่าย

อบรมมีคะแนนก่อนอบรมด้านทัศนคติอยู่ในระดับปานกลาง เฉลี่ยเท่ากับ 2.93 และมีคะแนน หลังเข้าโปรแกรมอบรมในระดับมากที่สุด เฉลี่ยเท่ากับ 4.82 คะแนน เมื่อเปรียบเทียบระหว่างระดับพฤติกรรมตามวิถีอิสลามด้านทัศนคติทั้งสอง พบว่า ระดับพฤติกรรมตามวิถีอิสลามด้านทัศนคติหลังเข้าโปรแกรมอบรมอยู่ในระดับมากที่สุด สูงกว่าก่อนเข้าอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนระดับพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของผู้เข้าโปรแกรมค่ายอบรมมีคะแนนก่อนอบรมด้านพฤติกรรมอยู่ในระดับปานกลาง เฉลี่ยเท่ากับ 2.94 คะแนน และมีคะแนน หลังเข้าโปรแกรมอบรมในระดับมากที่สุด เฉลี่ยเท่ากับ 4.87 คะแนน เมื่อเปรียบเทียบระหว่างระดับพฤติกรรมตามวิถีอิสลามด้านพฤติกรรมทั้งสอง พบว่า ระดับพฤติกรรมตามวิถีอิสลามด้านพฤติกรรมหลังเข้าโปรแกรมอบรมอยู่ในระดับมากที่สุด สูงกว่าก่อนเข้าอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนระดับพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของผู้เข้าโปรแกรมการอบรมโดยรวม มีคะแนนก่อนอบรม เฉลี่ยเท่ากับ 2.86 คะแนน และมีคะแนน หลังอบรม เฉลี่ยเท่ากับ 4.81 คะแนน เมื่อเปรียบเทียบระหว่างระดับพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของผู้เข้าโปรแกรมการอบรมโดยรวมทั้งสอง พบว่า ระดับพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของผู้เข้าโปรแกรมการอบรมหลังเข้าอบรม สูงกว่าก่อนเข้าอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อภิปรายผลและสรุป

ผลการปฏิบัติการใช้โปรแกรมการเรียนรู้อิสลามที่มีผลต่อพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของเยาวชนมุสลิมกลุ่มเสี่ยงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยขอเสนอการอภิปรายผลและสรุปผลการวิจัยดังนี้

ผลการปฏิบัติการใช้โปรแกรมการเรียนรู้อิสลามที่มีผลต่อพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของเยาวชน

มุสลิมกลุ่มเสี่ยงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เมื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมตามวิถีอิสลามรวมทุกด้าน ก่อนและหลังเข้าโปรแกรมค่ายอบรมการเรียนรู้อิสลามมีระดับพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของผู้เข้าโปรแกรมการอบรมหลังเข้าอบรม สูงกว่าก่อนเข้าอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นับเป็นความสำเร็จของการนำโปรแกรมกิจกรรมการเรียนรู้อิสลามที่มีผลต่อพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของเยาวชนมุสลิมกลุ่มเสี่ยงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนหวังเพื่อยกระดับการเรียนรู้อิสลามของเยาวชนมุสลิมเพื่อพัฒนาพฤติกรรมตามวิถีอิสลาม อันเนื่องจากโปรแกรมอบรมได้ถูกออกแบบเพื่อตอบสนองความต้องการทางความเชื่อของเยาวชนมุสลิมที่ต้องยึดหลักข้อมูลจากคัมภีร์อัลกุรอานซึ่งเป็นบทบัญญัติในอิสลาม ที่ผู้นับถือศาสนาอิสลามจะต้องนำมาเป็นแนวทางในการดำรงชีวิต ดังที่ผู้เข้าร่วมอบรมให้การสัมภาษณ์ว่า “ค่ายนี้เอาเรื่องศาสนามาเกี่ยวข้องทำให้เรามั่นใจในรูปแบบของการลงกิจกรรม เช่น เราชอบตอนทำอะไรมาด้วยกัน เพราะบางที่เราไปทำค่ายเราไม่ค่อยเจอกิจกรรมที่เน้นการละหมาดเลย” (มาหามะ สาแม (นามสมมติ), สัมภาษณ์วันที่ 12 ธันวาคม 2560) ในขณะที่นายสุไลมาน อิมรอน (นามสมมติ) ได้กล่าวว่า “การอบรมแบบนี้มันเป็นการปฏิบัติจริงไม่ใช่แค่สอนแต่ในห้องเรียน กิจกรรมแบบนี้ตอบสนองคนบ้านเราด้วย เป็นมุสลิมก็ต้องยึดคำสอนของพระเจ้าด้วยไม่ใช่แล้วแต่จะเล่น” (สัมภาษณ์วันที่ 12 ธันวาคม 2560)

จากบทสัมภาษณ์ดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า การออกแบบกิจกรรมมีส่วนต่อการพัฒนาการเรียนรู้ โดยเฉพาะการเรียนรู้ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรม ตามแนวปฏิบัติของทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาพฤติกรรมของมนุษย์ที่เชื่อว่าพฤติกรรมหรือการกระทำของมนุษย์เกิดขึ้นจากแรงกระตุ้นภายในตนเอง สิ่งแวดล้อม (ทิกนา แซมมณี, 2544) อันหมายถึง

โปรแกรมการอบรมครั้งนี้มีรูปแบบแรงกระตุ้นภายในตนเอง คือการเชื่อว่า มุสลิมต้องทำคุณงามความดีบนพื้นฐานของหลักศรัทธาและหลักปฏิบัติ เพื่อพระองค์อัลลอฮ์ และการออกแบบค่ายอบรมครั้งนี้มีสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศการเรียนรู้ที่เชื่อว่ามัสยิดซึ่งเป็นพื้นที่หลักในการอบรมเป็นบ้านของพระองค์อัลลอฮ์นั่นเอง ในขณะที่นักคิดที่สำคัญของนักทฤษฎีกลุ่มที่เชื่อในพระเจ้า คือ เซนต์อากุสติน จอห์น คาลวิน ที่เชื่อว่า มนุษย์เกิดมาพร้อมกับความชั่ว และมนุษย์ก็พร้อมที่จะทำความชั่วหากไม่ได้รับการสั่งสอนอบรม (ทิสนา แหมมณี, 2544) ในขณะที่คัมภีร์อัลกุรอาน ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่สำคัญยิ่งต่อผู้นับถือศาสนาอิสลาม ซึ่งแนะนำให้ผู้นับถือศาสนาอิสลามทำการเผยแพร่ศาสนาด้วยวิธีทางที่เปี่ยมด้วยการกระทำที่สง่างาม ซึ่งอัลลอฮ์ได้ตรัสว่า “จงเรียกร้องสู่แนวทางแห่งพระเจ้าของสุเจ้าโดยสุชุม และการตักเตือนที่ดี และจงโต้แย้งพวกเขาด้วยสิ่งที่ดีกว่า” (อัลกุรอาน : อันนะฮลุ 125) อันหมายถึงการโต้แย้งอย่างมีระบบ มีขั้นตอน มีเหตุและผล และบทบัญญัติดังกล่าวยังสอดคล้องกับปรัชญาอัตติภาวะนิยมที่เน้นเชื่อว่า ธรรมชาติของมนุษย์ และสภาพแวดล้อมทางสังคมของแต่ละบุคคลสามารถกำหนดได้ (ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2559) ดังที่โปรแกรมการอบรมได้ถูกออกแบบเพื่อตอบสนองการพัฒนา มนุษย์และสังคมอย่างถูกต้องตามความต้องการของมนุษย์โดยตรงผ่านวิธีวิทยาการวิจัย และแนวคิดทางวิชาการ เห็นได้ถึงการเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมอบรมในทางที่ดีขึ้น มีระดับพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของผู้เข้าโปรแกรมการอบรมหลังเข้าอบรม สูงกว่าก่อนเข้าอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งการนำไปใช้ต่อของโปรแกรมสามารถนำไปใช้กับทุกพื้นที่อันจะเห็นได้จากผลของการศึกษาของกลุ่มเป้าหมายที่มีความแตกต่างเชิงพื้นที่ อันได้แก่ จังหวัดนราธิวาส จังหวัดยะลา และจังหวัดปัตตานี ที่มีผลการดำเนินการของการใช้วิธีการเรียนรู้

อิสลามมีผลต่อพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของเยาวชนมุสลิมกลุ่มเสี่ยงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยการเปรียบเทียบพฤติกรรมตามวิถีอิสลามรวมทุกด้านก่อนและหลังเข้าโปรแกรมค่ายอบรมการเรียนรู้อิสลามพบว่า ระดับพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของผู้เข้าโปรแกรมการอบรมหลังเข้าอบรม สูงกว่าก่อนเข้าอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สำหรับผลการปฏิบัติการใช้โปรแกรมค่ายอบรมวิธีการเรียนรู้อิสลามที่มีผลต่อพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของเยาวชนมุสลิมกลุ่มเสี่ยงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยการวัดระดับพฤติกรรมของผู้เข้าโปรแกรมค่ายอบรมการเรียนรู้อิสลามที่มีผลต่อพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของเยาวชนมุสลิมกลุ่มเสี่ยงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีพฤติกรรมการรับรู้เกี่ยวกับวิถีอิสลามอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการรับรู้วิถีอิสลามหลังเข้าโปรแกรมอบรมอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนระดับทัศนคติที่มีต่อหลักการอิสลามของผู้เข้าโปรแกรมค่ายอบรมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อเปรียบเทียบระหว่างหลังเข้าโปรแกรมอบรมอยู่ในระดับมากที่สุด สูงกว่าก่อนเข้าอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนระดับพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของผู้เข้าโปรแกรมค่ายอบรมมีคะแนนก่อนอบรมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อเปรียบเทียบระหว่างหลังเข้าโปรแกรมอบรมอยู่ในระดับมากที่สุด สูงกว่าก่อนเข้าอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนระดับพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของผู้เข้าโปรแกรมการอบรมโดยรวม มีพฤติกรรมตามวิถีอิสลามสูงกว่าก่อนเข้าอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในขณะที่การเปรียบเทียบย้อนหลัง 3 ปี ของคะแนนสอบอิสลามศึกษา I NET ระดับชั้นอิสลามศึกษาตอนปลาย ปีการศึกษา 2556 – 2559 ในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในรายวิชา อัลอัคราค (จริยธรรม) จัดโดยสถาบันทดสอบทางการศึกษา

แห่งชาติ (องค์การมหาชน) ซึ่งมีเนื้อหาการเรียนรู้น่าสนใจ พัฒนาเยาวชนมุสลิมให้อยู่บนพื้นฐานของวิถีอิสลาม ซึ่งมีความคล้ายกับเนื้อหาการเรียนรู้นาโพรแกรมค่ายอบรมการเรียนรู้อิสลามเพื่อพัฒนาพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของเยาวชนมุสลิมกลุ่มเสี่ยงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่าคะแนนสอบอิสลามศึกษา I NET ระดับชั้นอิสลามศึกษาตอนปลาย ปีการศึกษา 2556 – 2559 ในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในรายวิชา อัลลอคลาค (จริยธรรม) ในปีการศึกษา 2557 มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละมากที่สุด 44.13 คะแนนเฉลี่ยรองลงมา ได้แก่ ปีการศึกษา 2556 เท่ากับ 40.99 และปีการศึกษา 2558 เท่ากับ 44.80 เมื่อเปรียบเทียบระดับคะแนนต่ำสุดทั้งสามปีการศึกษา พบว่า ปีการศึกษา 2558 มีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุด ซึ่งจากผลการศึกษาดังกล่าวการพัฒนาการศึกษาด้านจริยธรรมของเยาวชนมุสลิมทั้งในระบบการศึกษาและนอกระบบการศึกษาจะต้องได้รับการพัฒนาและแก้ไขรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อให้เกิดการพัฒนามากยิ่งขึ้น ส่งเสริมให้มีการจัดทำและพัฒนาหลักสูตรเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต และความเป็นอัตลักษณ์ของพื้นที่ จัดกระบวนการเรียนรู้ที่บูรณาการ คุณธรรม จริยธรรม เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต (ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้, 2560) จากผลการศึกษาข้างต้นยังสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560 – 2564 ที่เสนอแนวทางการพัฒนาปรับเปลี่ยนค่านิยมคนไทยให้มีคุณธรรม จริยธรรม มีวินัย จิตสาธารณะ และพฤติกรรมที่พึงประสงค์ กล่าวคือ ส่งเสริมการเลี้ยงดูในครอบครัวที่เน้นการฝึกเด็กให้รู้จักการพึ่งพาตัวเอง มีความซื่อสัตย์ มีวินัย มีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม มีความรับผิดชอบ ในรูปแบบของกิจกรรมที่เป็นกิจวัตรประจำวัน และให้พ่อแม่หรือผู้ปกครองเป็นแบบอย่างที่ดีให้เด็กสามารถเรียนรู้และยึดถือเป็นต้นแบบในการดำเนินชีวิต

ส่งเสริมให้มีกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งในและนอกห้องเรียนที่สอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม ความมีวินัย จิตสาธารณะ ปรับวิธีการเผยแพร่หลักศาสนาให้มุ่งชี้แนะแนวทางการดำรงชีวิตตามหลักธรรมคำสอนที่เข้าใจง่าย สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง นำไปสู่การปลูกฝังค่านิยมที่ดีงาม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559)

ข้อเสนอแนะ

หลังจากผู้วิจัยได้ข้อสรุปผลการวิจัย และอภิปรายผลมาแล้วข้างต้น เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ตามข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะการประยุกต์ใช้

ผลจากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษากับเยาวชนมุสลิมกลุ่มเสี่ยงที่มีพฤติกรรมไม่สอดคล้องกับวิถีอิสลาม ซึ่งเป็นกลุ่มที่นับถือศาสนาอิสลามมีอัลลอฮ์ ﷻ เป็นพระเจ้าและมีอัลกุรอานเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต การนำไปใช้จึงมีความเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายที่ศรัทธาต่ออัลลอฮ์ ﷻ อันหมายถึงนำไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาพฤติกรรมไปสู่การภักดีต่อเอกองค์อัลลอฮ์ ﷻ

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผลการศึกษาสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการกำหนดนโยบายการพัฒนาคุณลักษณะของผู้นำท้องถิ่น หรือนักพัฒนาเด็กและเยาวชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ หรือกลุ่มนโยบายที่มีความคล้ายคลึงเชิงพื้นที่ ความเชื่อ และวัฒนธรรมเดียวกัน ให้มีความรู้ความสามารถ มีทักษะในการพัฒนาเยาวชนบนพื้นฐานการเรียนรู้อิสลาม รวมถึงนำโปรแกรมค่ายอบรมการเรียนรู้อิสลามที่มีผลต่อพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของเยาวชนมุสลิมกลุ่มเสี่ยงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ สู่การพัฒนาเยาวชนอย่างแท้จริง โดยเฉพาะ สถาบันการศึกษาในพื้นที่ ทั้งในระบบและนอกระบบการศึกษา กรมกิจการเด็กและเยาวชนใน

พื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ สภาเด็กและเยาวชน ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ สำนักงานการศึกษาเอกชน สำนักงานพัฒนามนุษย์และสังคม กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สามารถนำวิธีการเชิงบูรณาการไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเด็กและเยาวชนในพื้นที่เพื่อตอบสนองการพัฒนาที่ถูกต้องตามหลักการทางศาสนาและความต้องการของคนมุสลิมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ด้วยการเปลี่ยนแปลงของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เข้ามามีบทบาทต่อการเปลี่ยนแปลง

เชิงพฤติกรรมของเยาวชนทำให้เกิดการเปลี่ยนอย่างไม่หยุดยั้งและยากต่อการหาทางออก รูปแบบการเรียนรู้จึงต้องถูกพัฒนาไปตามช่วงสมัย การสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ต้องได้รับการพัฒนา ฉะนั้นการศึกษาวิจัยด้านการเรียนรู้อิสลามเพื่อพัฒนานั้นจึงต้องได้รับการศึกษาวิจัยตามช่วงสมัยเช่นกัน การวิจัยครั้งต่อไปสามารถนำผลการศึกษาไปเทียบเคียงการวิจัยในอนาคตได้บนพื้นฐานการเปลี่ยนแปลงของช่วงสมัยและยึดแนวทางสำคัญจากบทบัญญัติในคัมภีร์อัลกุรอาน

เอกสารอ้างอิง

เกษตรชัย และหิมี. (2560). *เยาวชนมุสลิมกับพฤติกรรมตามวิถีอิสลาม*. กรุงเทพฯ: โอเอส พริ้นติ้งเฮาส์ จำกัด.

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2559). *80 นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ*. นนทบุรี: พืบาลานซ์ดีไซน์แอนด์ปริ้นติ้ง.

ทศนา แคมมณี. (2544). *การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของโรงเรียน: การศึกษาพหุกรณี*. รายงานวิจัย: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ทศนา แคมมณี. (2554). *ศาสตร์การสอนองค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 14). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ. ปยุตโต. (2549). *การพัฒนาที่ยั่งยืน* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกมล คีมทอง

วรารณ สามีโกเศศ. (2562). *Global Change*. กรุงเทพฯ: บุ๊คสเคป.

ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้. (2560). *รายงานประจำปี 2550 ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้*. ยะลา: ผู้แต่ง.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 พ. ศ. 2560 - 2564*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

Adler, M. (1988). *Reforming Education*. New York: Collier book.